

DE VORMING VAN HET PITRUBHUMI (VADERLAND):**MASCULIENE HEGEMONIE EN DE VORMING VAN DE HINDOE-STAAT****Prem Kumar Vijayan**

Sinds 1980 is het hindoe-nationalisme in India en in het buitenland sterk toegenomen. Deze toename is gepaard gegaan en hangt op een complexe manier samen met enkele andere zeer belangrijke ontwikkelingen, waaronder (in willekeurige volgorde) de liberalisering van de economie; de wetgeving over en implementatie van quota voor 'Other Backward Classes' (een door de overheid vastgestelde categorie achterstandsgroepen) op de arbeidsmarkt en in het hoger onderwijs; de sterkere integratie van de middenklasse in de wereldeconomie en de toenemende verpaupering van de arme plattelandsbevolking. Deze ontwikkelingen worden op zich en in verband met hindoe-nationalisme vanuit verschillende perspectieven en disciplines bestudeerd.

In deze periode waren er echter ook verwante ontwikkelingen die minder zichtbaar, maar even belangrijk waren: de toename van het aantal gedode vrouwelijke foetussen en pasgeborenen; meer geweld en dodelijke slachtoffers in verband met bruidschatten; seksueel geweld tegen vrouwen, vooral tijdens ongeregelde heden, maar ook stelselmatig; de toename van vrouwen in conservatieve organisaties en bewegingen; een intensivering van het toezicht op (het debat over) seksualiteit. In tegenstelling hiermee en paradoxaal genoeg is de zichtbaarheid van vrouwen in het publieke domein toegenomen (bijvoorbeeld door de verruimde arbeidsmogelijkheden voor vrouwen). Feministische wetenschappers hebben zich beziggehouden met een aantal van deze onderwerpen en de verbanden ertussen en hebben ook aandacht besteed aan de toename van het hindoe-nationalisme. Er is echter weinig onderzoek gedaan naar het verband tussen deze onderwerpen en de meer in het oog springende ontwikkelingen die hierboven beschreven zijn. Er is in het bijzonder een gebrek aan aandacht voor het verband tussen masculiniteit en hindoe-nationalisme.

Dit onderzoek voorziet op een aantal manieren in deze leemte. Ten eerste neemt het op theoretisch en analytisch gebied een plaats in tussen genderstudies en politieke economie, door een overzicht te geven van de dominante trends in het theoretische en analytische debat over mannen en mannelijkheid en hier vervolgens afstand van te nemen. Dit proefschrift richt zich dus niet op soorten en vormen van mannelijkheid, wat nog steeds de heersende trend is in onderzoek naar masculiniteit. In plaats daarvan gaat het in dit onderzoek om de wijze waarop gender doordringt in instellingen, organisaties en structuren, en daarmee om de gendergerelateerde processen die worden opgeroepen bij de formulering en uitwerking van macht in specifieke structurele en institutionele relaties en/of relaties binnen organisaties.

Dit thema wordt specifiek met betrekking tot masculiniteit(en) uitgewerkt door het idee van de 'masculiene hegemonie'. Deze term geeft aan dat een ongelijke machtsverdeling opgevat kan worden in termen van hegemonie zoals Gramsci die definieert, en dat deze hegemonie gewoonlijk mannelijk is. Elk samenleving is georganiseerd volgens verschillende, elkaar overlappende hiërarchieën van overheersing en ondergeschiktheid die de toegang tot en uitoefening van macht in die samenleving bepalen (de verdeling en het bezit van machtsbronnen en het recht op macht), evenals de voorwaarden waaronder deze macht wordt uitgeoefend. Verder zijn deze hiërarchieën geordend als structuren van hegemonie die bepaalde sociale

groepen en/of verbanden bevoordelen. Elke toestand van hegemonie is dus opgebouwd uit verschillende, elkaar overlappende hiërarchieën van overheersing en ondergeschiktheid die veel verder reiken dan algemeen erkende verschijningsvormen op macroniveau, zoals ras, land, regio, godsdienst, lokale gemeenschap of klasse; en doordringen tot het basale, 'cellulaire' (of 'moleculaire', zoals Gramsci het uitdrukt) niveau van het gezin en de organisatie van seksualiteit. Hoewel de gelaagde structuren van hegemonie waaruit een bepaalde toestand van hegemonie bestaat ook nog andere kenmerken hebben, zoals ras, klasse, leeftijd, regio of godsdienst, speelt in al deze structuren dus het fundamentele discours van gender mee. Dit is het brede theoretisch perspectief van dit proefschrift, omdat het de meervoudige formulering van complexe verschijnselen en hun onderlinge verbanden toelaat, en ruimte biedt voor zowel historische als regionale vergelijking.

De tweede bijdrage die dit onderzoek levert is gebaseerd op het voorgaande: dit onderzoek benadert hindoe-nationalisme vanuit historisch perspectief. In het onderzoek wordt de term 'hindoe' met de verschillende semantische en sociale transformaties die deze term in de loop van de tijd heeft ondergaan chronologisch onderzocht. Na de vroege afleiding van 'Indus' trad er in de middeleeuwen een geleidelijke maar vage betekenisverschuiving op naar 'gemeenschap'. In de negentiende eeuw kreeg de term onder invloed van de koloniale verhoudingen en de kasten- en andere hervormingsbewegingen de betekenis van een concretere religieus-sociale entiteit, en begin twintigste eeuw werd de term onder B. G. Tilak en V. D. Savarkar (onder anderen) gepolitiseerd tot een religieus-cultureel nationalisme. Volgens dit onderzoek is voor een goed begrip van deze evolutie de verspreiding van de kaste van de brahmanen over heel India (in tegenstelling tot de meer plaatsgebonden aanwezigheid van de lagere kasten), en de consequente koppeling tussen 'hindoe'-gebied en de aanwezigheid van de brahmanen essentieel. Bij het in kaart brengen van dit proces wordt in dit onderzoek de dynamiek van gender en kaste die inherent is aan de constructie van deze identiteit benadrukt, vooral bij het concretiseren van gemeenschappelijke elementen bij het onderwerp persoonlijke wetten, en worden de economische, gemeenschaps- en politieke determinanten van deze gender-gerelateerde dynamiek bij de constructie van de hindoe-identiteit verder uitgewerkt. In het onderzoek wordt aldus betoogd dat het sterk brahmaanse kasteprofiel van de antikoloniale nationalistische beweging aangeeft in welke mate het brahmaanse patriarchaat (of de masculiene hegemonie) en de bijbehorende gebruiken zowel de hindoe-identiteit als de Indiase identiteit hebben gedefinieerd in termen van hegemonie. Dit bleef zelfs zo na de onafhankelijkheid. In dit proefschrift wordt betoogd dat het moeilijk is om de diepgang, omvang en reikwijdte van het hindoe-nationalisme als latente en als actieve ideologie volledig te begrijpen zonder rekening te houden met deze processen.

In de derde plaats wijst dit onderzoek op nog een factor die nodig is om hindoe-nationalisme te begrijpen: het idee en de praktijk van 'ontwikkeling'. Deze factor heeft ook zijn wortels in de koloniale tijd, maar heeft een andere dynamiek gekregen na de onafhankelijkheid. Het onderzoek geeft een kort historisch overzicht van het begrip ontwikkeling en beschrijft vervolgens het implementatieproces met de Nehruviaanse nadruk op planning en door de staat geleide sociale verandering, en de invloed hiervan op de sociale, economische en politieke veranderingen in het land na de onafhankelijkheid. De analyse richt zich specifiek op wat dit betekende voor de gender- en kastendynamiek in deze periode, waarbij betoogd wordt dat de hegemonie die de brahmanen voor de onafhankelijkheid hadden verandert in de jaren zeventig wanneer de lagere kasten steeds zichtbaarder worden en meer van zich laten horen in het politieke domein. Tegelijkertijd heeft de geleidelijke en voortschrijdende verschuiving van een door de staat geleide economie naar een markteconomie ervoor gezorgd dat maatregelen ter bescherming van vrouwen, arbeiders, lagere kasten en andere marginale groepen vrijwel ontbreken of hoogstens willekeurig en bij de gratie van de private sector genomen worden, ondanks het feit dat de

vrouwenbeweging erin geslaagd is om de staat ertoe te bewegen een beleid te voeren dat vrouwen meer macht gaf en de deelname van vrouwen aan het maatschappelijk leven bevorderde. In het onderzoek wordt dus gesteld dat de processen van liberalisering en privatisering van essentieel belang waren voor de transformatie van de masculiene hegemonie van de brahmanen in hun streven om de macht te behouden. Met andere woorden, volgens dit onderzoek heeft de ontwikkelingsagenda van de staat India na de onafhankelijkheid in hoge mate bijgedragen aan de opleving van hindoe-nationalisme op het politieke toneel vanaf eind jaren zeventig en vooral de jaren tachtig tot op heden.

Ten slotte verkent dit onderzoek het spanningsveld en de relatie tussen de diverse dichotomieën die in dit proefschrift onderscheiden worden: het persoonlijke en het politieke, heersers en degenen die overheerst worden, hogere en lagere kasten, hindoes en niet-hindoes, masculien en feminien, modern en traditioneel, etc. Er wordt betoogd dat hindoe-nationalistische houdingen niet alleen tot uitdrukking komen in een organisatie- en/of institutionele context, maar ook in en door dit brede gebied van overtuigingen, handelingen en relaties waaruit de masculiene hegemonie van het brahmaanse patriarchaat bestaat, waarin en vanwaar het hindoe-nationalisme geworteld is. Het proefschrift sluit af met de stelling dat hindoe-rechts en het daaruit voortkomende masculinistische geweld alleen bestreden kunnen worden door deze realiteit te onderkennen en verder te kijken dan de electorale prestaties van de Bharatiya Janata partij door zich te richten op de wijze waarop hegemonieën worden gehandhaafd met de instrumenten en structuren die nu juist bedoeld waren om er een einde aan te maken.